

EEEH Dergi

Eşit, Erişilebilir, Engelsiz Hayat

Sayı: 17

Temmuz 2015

Editörler: Elif Emir Öksüz, Deniz Aydemir Döke.

Yazım Denetimi: Gülcan Altun, Pınar Yavuz.

Web Sorumlusu: Burak Sarı.

Ses Teknik Destek: Engin Albayrak.

Yayınlayan: Engelsiz Erişim Derneği.

İletişim Bilgileri:

Web: <http://eeeh.engelsizerisim.com>

E-posta: eeehdergi@gmail.com

Facebook: www.facebook.com/eeehdergi

Twitter: www.twitter.com/eeehdergi

İçindekiler

İÇİNDEKİLER

Editörden.....	3
40 Milyona 3 Kişi; Haydi Hayırlı Olsun	4
Görünmez Körlerin Kaderle İmtihanı.....	10
Akıntıya Kürek Çekmek.....	15
Sorgulanan Annelik.....	19
Renklerden Sonra Sesleri de Yitirmek	22
Körler Nasıl Bilgisayar Kullanır: Bilgisayardaki Tur Rehberimiz.....	27
Bilgisayar Kullanmanın Daha Basit Bir Yolu Var mıdır?.....	30
JAWS ile Yazım Yanlışlarını ve Dilbilgisi Hatalarını Tespit Etmek ve Düzeltmek	32
Uçsuz Bucaksız Deniz Kıyısında, Ormanlarda Yürümek.....	35

Editörden

Değerli Okuyucularımız Temmuz Sayısından Herkese Merhaba,

Gündemi, teknolojiyi ve en çok da birkaç adım önümüzde giden beyaz bastonu yakından takip eden neşeli ve isyankâr dergimiz yeni sayısıyla karşınızda. Açılışımızı Haziran ayına damga vuran seçimle ilgili bir yazıyla yapalım. Oyumuzu yine erişilebilir biçimde kullanamadık, peki mecliste ne kadar temsil ediliyoruz acaba? Gülcan Altun bizim için araştırdı; temsil oranımız ve temsilcilerimiz yani yeni dönemin engelli vekillerini ele aldı. Ardından Engin Yılmaz'a kulak verelim, çünkü kendisi bu sayımızda görünmezliğin sırrını veriyor. Fakat bu öyle bir yazı ki, görünmez olmak istemeyeceğinize bahse girebiliriz. Biz engelliler ne görünmez olmak istiyoruz ne de dilenci yerine konmak. Eylem Yurtsever, akıntıya karşı da olsa kürek çekmeyi, toplumun tamamını olmasa da en azından minicik bir parçasını değiştirmek için çabalamayı aşıyor damarlarımıza. Yeterince motive olduysanız konuk yazarımız Şule Sepin'in yazısına kulak verebilirsiniz. Olaydaki öğretmen kimlerin hayatından geçmedi ki? Kimlerin anneliği, babalığı, kadınlığı, erkekliği ve dahası vatandaşlığı ya da şahitliği engelinden ötürü sorgulanmadı ki? Bu sefer konu yalnızca annelik. Geçen sayımızda, Eylem'in bir yazısıyla görme ve işitme kaybı olan kişilerin dünyasına bir adım atmıştık. Diğer konuk yazarımız Müjgân Bilgin'in yeni yazısıyla geçici de olsa bu dünyaya balıklama dalıyoruz, alınacak dersleri alıp çıkıyoruz. Efendim her şey iyi hoş da "nasıl kullanıyor bu körler bu bilgisayarı?" diyorsanız, Engin Albayrak'ın yazısını mutlaka okumalısınız. Albayrak, klasik kullanım hakkında bilgi verirken, Elif Emir Öksüz de yeni çıkan bir yazılım aracılığıyla görme kaybına ek başka farklılıkları olan kişilerin nasıl bilgisayar kullanabildiğini anlatıyor. Ayın pratik bilgileri de Deniz Aydemir Döke'den geliyor; MS Word ile hazırladığımız belgeleri nasıl düzenleyebiliriz, yazım hatalarını nasıl kontrol edebiliriz? Son yazımız Temmuz ayına yakışır bir yazı. Mürşide Ciğerlioğlu plajların erişilebilirliğini değerlendiriyor ve daha erişilebilir tatiller için önerilerini paylaşıyor. Hepinize iyi okumalar. Bir sonraki sayıya kadar hoşçakalın, bizimle kalın.

40 Milyona 3 Kişi; Haydi Hayırlı Olsun

Gülcan Altun

guleycane@gmail.com

Çok hareketli bir seçimi geçtiğimiz ay geride bıraktık. Öyle ki son birkaç ay ülke gündemi sadece buydu. Önceki yıllardan seçim öncesi liderlerin atışmalarına alıştık da Cumhurbaşkanı'nın bir parti başkanı gibi bu atışmalara taraf olduğunu daha önce görmemiştik. HDP'nin barajı aşp aşamayacağı da bir o kadar merak ediliyordu. Birçok sebeple ama en çok da bu iki özelliğinden ötürü 07.06.2015 genel seçimlerinin yıllar sonra dahi adından söz ettiren bir seçim olacağı kanısındayım.

Tüm bu bağırış çığırış arasında hangi partiden kimin aday gösterileceği, Bülent Arınç gibi deneyimli siyasetçilerin parti içi tüzük gereği milletvekilliğinin sona ermesi, Abdullah Öcalan'ın yeğeni Dilek Öcalan'ın HDP tarafından Urfa'dan milletvekili adayı olarak açıklanması, paralel yapı olarak adlandırılan cemaatin milletvekilliklerine bağımsız adaylıklarını açıklamaları, mesela Hakan Şükür gibi vs vs... Yani sonuç olarak pek çok özelliğiyle çok konuşulan ve unutulmayacak bir seçimdi.

Ancak unutilan bir şey vardı tüm bu tantana arasında. Her zamanki gibi göz ardı edilen bir kesim arada kaynamıştı. Tabii ki biz engelliler. Benim gerek seçim öncesi izlediğim haberlerden gerekse yazıyı yazmadan önce yaptığım küçük çaplı araştırmalardan edindiğim bilgi: HDP ve MHP'nin engelli adaylar konusunda eşitlendikleri. Her ikisi de adayları seçilebilecek sıradan listeye sokmadılar denilebilir. Dolayısıyla hali hazırda seçilmiş engelli milletvekilleri bulunmamakta.

CHP ve AKP ise seçilebilecek sıradan aday gösterdikleri toplamda üç milletvekilini meclise soktular.

Nüfusunun, Engelliler İdaresi Başkanlığı'nın yaptığı istatistiğe göre % 12,29'unu engellilerin oluşturduğu bir ülkede ki bu seksen milyonluk Türkiye nüfusunu düşünürsek ortalama on milyon kişiye karşılık gelir, seksen milyon insanı temsil eden 550 milletvekili arasında on milyonu temsil eden üç kişi. Yüzdelik hesabını almaya uğraşmıyorum bile. Üstelik bu on milyon insan tek başına yaşamıyor sonuç olarak hayatta. Ülkemiz genel yapısı açısından bir aileyi dört kişi olarak düşünürsek, kırk milyon kişi demek. Yani ülkenin yarısını etkileyen bir

durum söz konusu. Neyse içimize sindiremediğimiz bir neticeye iç çekerek mevcut vekillerimiz hakkında yorumsuz kısa bilgiler vermek istiyorum sizlere.

Vekillikte daha kıdemli olan Pavey ve Kubat arasından basından adını daha sık duyduğum Şafak Pavey ile başlıyorum tanıtıma.

Şafak Pavey: 25. Dönem İstanbul 1. Bölge milletvekilidir Bununla birlikte CHP Merkez Yönetim Kurulu'nda Doğa Hakları ve Sosyal Politikalarından sorumlu Genel Başkan yardımcılığı görevini yürütmektedir. Bunun yanı sıra Akdeniz İçin Birlik Parlamenter Asamblesi Türk Grubu Üyesi ve Türkiye - Avrupa Birliği Karma Parlamento Komisyonu Eş Başkan Yardımcısıdır.

TBMM ve kendi resmi sitelerinden öğrendiğimize göre 1976 Ankara doğumlu olan Pavey, Londra Westminster Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünü bitirdi. Yüksek lisansını London School of Economics'te tamamladı. Diplomat olan Şafak Pavey, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği dış ilişkiler sorumlusu ve insani yardım görevlisi olarak Cezayir, Mısır, İran, Lübnan, Suriye ve Cenevre ofislerinde, Orta Avrupa sözcüsü olarak Macaristan'da ve İnsan Hakları Yüksek Komiserliğinde Sekreteryası Başkanı olarak çalıştı. Afganistan ve diğer çatışma bölgelerinde çözüm aktivisti olarak yer aldı. Agos gazetesinde köşe yazarlığı yaptı. 3 kitap ve makalelerinin yanında çok sayıda belgesel filme imza attı. "Eşit Hayat Hakkı", "Tasarımda İnsani Düşünce" ve "Erişilebilirlik" hareketlerinin öncülerinden oldu. Harvard Üniversitesi, İngiltere Kraliyet Sanat Akademisi ve Norveç Tasarım Konseyi ile ortak projeler yürüttü. 3 uluslararası ve 5 ulusal ödülün sahibidir.

2011 yılında Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları Yüksek Komiserliğindeki yönetici görevinden ayrılarak CHP İstanbul Milletvekili olan Pavey, uluslararası kamuoyunda insan hakları, insani yardım ve küresel barış konusundaki çalışmalarıyla tanınıyor.

Ana dili Türkçenin yanı sıra İngilizce, Almanca, Fransızca, İtalyanca konuşmaktadır. Temel seviyede Arapça ve Farsça dillerine hâkimdir. Akıcı olarak uluslararası işaret dili konuşabilmektedir

Zürih'te sanat ve film eğitimi aldığı sırada geçirdiği tren kazası onun engelli dünyasıyla tanışmasına yol açtı. Uzun süren ve cesaret isteyen iyileşme sürecindeki sıra dışı duruşu Zürih Üniversite Hastanesi'nde tez konusu oldu ve bu çalışma kitap olarak yayınlandı. Bu kaza dünyaya bakışını yeniden şekillendirdi. Kendisi için verdiği mücadeleyi diğerleri için de

vermeyi seçti. Engelliler, azınlıklar, çocuklar, şiddete uğramış kadınlar, mülteciler, işkence kurbanları, hakları fütursuzca çiğnenen bütün mağdurlar ilgi alanı oldu.

2003 yılında başladığı BM Mülteciler Yüksek Komiserliği bünyesinde görevi sırasında BM'nin, engelli olmanın saha çalışmasında engel olmayacağını ispatlayan zorlu görevlerini üstlendi.

Kendi resmi sitesinde, hakkında verilen bilgiler arasında seçme filmler başlığı altında altı adet film sayılıyor ve isimlerinden anladığım kadarıyla hepsi de görülmeye değer. Buranın yorumsuz olmadığını farkındayım. Bu da benim merakım. Sesli Betimleme Derneği'nin bu hususta kapısını çalmak gerek en kısa zamanda. Biz konumuza dönecek olursak, Şafak Pavey'in gene resmi sitesinde hakkında bağlantısı altında bir de yayınlar bölümü bulunuyor. İnceleyenler görecektir ki altı farklı kitapta da imzası bulunuyor kendisinin. Ayrıca 1997 yılında 13 Numaralı Peron adlı kitabı yılın en iyi kitabı seçilmiş.

[Hepsine ve daha fazlasına buradan ulaşabilirsiniz:](#)

[TBMM sitesinde Şafak Pavey ile ilgili sayfaya ise buradan bakabilirsiniz:](#)

Mehmet Doğan Kubat: Geçen yasama döneminde AKP'den milletvekili olarak TBMM'ye girmeyi başaran Kubat, 25. Dönemde de yine AKP'den 3. Bölge İstanbul milletvekili seçildi.

1969'da Ankara Polatlı'da doğdu. Avukat olan M. Doğan Kubat, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesini bitirdi. Yüksek lisansını İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde yaptı.

1991 yılından itibaren İstanbul'da serbest avukatlık ve danışmanlık yaptı. 2002-2005 tarihleri arasında Türk Telekom Yönetim Kurulu Üyeliği görevinde bulundu. 2001-2002 ve 2006-2007 AK Parti İstanbul Seçim İşleri Başkanı, 2003-2014 AK Parti Genel Merkez Seçim Koordinasyon Merkezi Başkan Yardımcılığı yaptı. 24. Dönem İstanbul Milletvekilliği sırasında AK Parti Grup Yönetim Kurulu Üyeliği görevlerini yürüttü. Halen bu göreve devam edip etmediği yönünde doyurucu bir bilgiye ulaşamadım.

Mahalli idareler ve seçim hukuku alanında çeşitli kitapları yayınlandı. Birçok sivil toplum örgütlerinde üye ve yönetici olarak çalıştı. Kubat, Orta düzeyde İngilizce bilmektedir.

Engel durumuna ilişkin aşağıda açıkladığım gibi kendisine özel bir resmi web sitesi bulamadığından ve TBMM'deki özgeçmiş bilgileri arasında bu konuda bir açıklama da yer

almadığından diğer kimi haberlerdeki verilen bilgilendirme ile yetinmek durumunda kalıyorum. Haber sitelerindeki bilgilerden anladığıma göre Doğan Kubat da tıpkı 25. Dönem diğer iki milletvekili gibi fiziksel engelli olarak yaşamını sürdürmekte.

Mehmet Doğan Kubat'ın resmi sitesini bütün bir öğleden sonra arama motorundan bulmaya çalıştım ama başaramadım. Engelliler Biz sitesinde daha önceki yasama yılından yayımlanmış engelli milletvekilleri haberi içinden adına açılmış bir linke ulaştım ama tıklandığında mümkün değil adres açmıyor. Hatta TBMM sayfasındaki iletişim bilgilerine de dikkatle baktım ama kişisel web sitesi adresine rastlamadım. Eğer böyle bir site varsa ben bulamamışsam özür diliyorum. Bulabilenlerden iletişim adresimden bana da bildirmelerini önemle rica ederim.

[Mehmet Doğan Kubat hakkındaki TBMM sayfasına buradan ulaşabilirsiniz:](#)

Bennur Karaburun: 25. Dönem AKP Bursa milletvekili seçildi. TBMM sayfasında sanırım güncellemeler henüz yapılmamış ki Karaburun'un özgeçmiş bilgileri bu yazı yayıma hazırlandığı sırada bulunmamakta. Kendi resmi web sitesinden öğrendiğime göre; 1973 doğumlu olan Bennur Karaburun, çocukluk yıllarından itibaren uzun yıllar su topu ve yüzme sporuyla ilgilenmiş ve önemli başarılar kazanmış. Milli takım kampında bulunmuş.

Uludağ Üniversitesi Tekstil Bölümü'nü derece ile bitiren Bennur Karaburun, çeşitli firmalarda yetkili olarak görev yapmış. 1996 yılında son çalıştığı firmanın tahsis ettiği araç ile geçirdiği trafik kazası sonucu boynu kırılmış. Uzun süren yaşam mücadelesi ve tedavi süreci geçirmiş. 19 yıldır omurilik felçlisi olarak yaşamını sürdürmektedir.

Kaza sonrası süreçte Eskişehir Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesini bitirmiş olan Karaburun aynı üniversitenin Sosyal Hizmetler bölümünde son sınıf öğrencisi olduğunu yazıyor sitesinde.

Kendisiyle ilgili verdiği bilgiler arasında 2006 ve 2014 yıllarında Sağlık Bakanlığımız gözetiminde kök hücre ameliyatlarını olduğunu bildiriyor. Bu ameliyatlar sonucunda Bursa Haber sitesinde yayımlanan röportajında yüzmeye yeniden başladığını bildiriyor.

Milletvekilliğine ise kök hücre ile ilgili çalışmalar için kalkıştığını anlıyorum ben gene aynı sitedeki haberden.

[Bennur Karaburun resmi WEB sitesi için tıklayınız:](#)

[Bennur Karaburun'un TBMM'deki sayfasına ulaşmak için ise burayı tıklayabilirsiniz:](#)

Erken seçim olmaması durumunda önümüzdeki beş yıllık yasama dönemi için biz engellileri temsil edecek milletvekillerimiz yukarıda adlarıyla birlikte kısa bilgilerini verdiklerim. Şafak Pavey ve M. Doğan Kubat'ın önceki yasama dönemlerindeki çalışmalarını merak ederseniz, sundukları kanun teklifleri, verdikleri önergeler vs, TBMM sayfalarında linkler halinde görebilirsiniz. Bennur Karaburun ise kendini bu dönemde gösterecek. Yeni dönemde seçilmiş vekiller, ne gibi hizmetlerde bulunacaklar hep birlikte göreceğiz.

Bana göre ilk ve en önemli madde ise bir sonraki seçimde tüm engellilerin özgürce, kimseden yardım istemek zorunda kalmaksızın, sandığa ulaşma kaygısı taşımadan oyunu kullanabilmesinin sağlanmasıdır. Bu konuyu her üç vekil de ivedilikle gündemine almalıdır. Çünkü üçü de fiziksel engellidir ve ülke çapında birçok engelli vatandaş sadece ve sadece çıkamadıkları basamaklar yüzünden sandık başına gidememektedir. Son dönem seçimlerde bildiğim kadarıyla özellikle ortopedik engelliler için okulların alt katlarını belirlemeye özen gösteriyorlar ama alt kata bile erişebilmek imkânsız olmaktadır kimi zaman biliyorsunuz. Bu kapsamda görme engellilerin erişilebilir oy kullanımları da gündeme alınacak ayrı ve hassas bir konu.

Yazımı normal şartlarda tamamlamış bulunmaktayım. Ancak milletvekilleri hakkında araştırmalar yaparken bir nokta dikkatimi çekti. Özellikle Bennur Karaburun'u araştırırken çokça kendisinin Deniz Baykal'dan sonra sıralamaya girmeksizin yemin ettiği haberleştirilmiş. Bu kabul edilebilir bir şey belki. Ancak beni daha da çok düşündüren, engelli milletvekilin yemin edebilmek için kendisi için hazırlanan rampayı kullanmak zorunda kalması. Yani tüm ülke'nin temsil edildiği Meclis'te bile erişilebilir düzenlemeler yok ve özel rampa hazırlanıyor. Herkes için tasarlanmış bir Meclis binasına sahip olsaydık, Bennur Karaburun da tekerlekli sandalyesiyle diğer tüm vekiller gibi sırası içinde törene katılabilirdi. Meclis'e bir konuda konuşma yapmak istediğinde, "durun önce Bennur gelecek" mi denecek her seferinde. Yorumu size bırakıyorum.

Bu yazıyı yazarken yararlandığım diğer kimi linkler ise aşağıdaki gibidir:

[Hürriyet Gazetesi'nde yayımlanan Engelliler İdaresi Başkanlığının engelli istatistiği sonuçlarına dair haberi için bakınız:](#)

[Nilay Vardar'ın 08.04.2015 tarihinde Bianet'te yayımlanan yazısı için tıklayınız:](#)

[Bursa Haber’de yayımlanan Bennur Karaburun röportajı için bakınız:](#)

[Bennur Karaburun’un yemin töreni haberi için buraya bakabilirsiniz:](#)

Görünmez Körlerin Kaderle İmtihanı

Engin Yılmaz

engin_yilmaz@yahoo.com

Değerli okurlar merhaba,

Geçenlerde bir e-posta listesinde, bir arkadaş çok güzel bir söz söylemişti: “Biz görmeyenler başkalarının yanında görünmez oluyoruz birden.” Evet göremez değil, görünmez olmak, yok sayılmak, hiçmiş gibi davranılmak. Son birkaç aydır arkadaşımızın yazdığını destekleyen o kadar çok örnek yaşadım ki, bunları nasıl yazsam diye düşünürken, bu söz imdadıma yetişti: başkalarının yanında görünmez olmak. Gelecek birkaç yazımda insanların bilinçli veya bilinçsiz sizi nasıl yok saydığını ve bunun nasıl bir tahribat yarattığını paylaşıp, ardından da bu davranışın olası nedenlerini tartışmak istiyorum.

Aslında görme engelli görünmez okurlarım için hiç de bilmedikleri bir şey değil anlatacaklarım. Her gün farklı ortamlarda maruz kaldıkları klasik davranış şekilleri. Eğer bir ortama arkadaşınız veya tesadüfen yolda karşılaştığınız biriyle gidiyorsanız, yok olabiliyorsunuz anında. Özellikle hizmet sektöründe çok daha fazla yaşanıyor söylediğim durum ne yazık ki. Aylardan Mart. Sevda'nın küçük bir rahatsızlığı için hastaneye gidiyoruz. Ben, Sevda ve Sevda'nın görme engeli olmayan kardeşi Semra ile birlikte hastane bankosuna yaşıyoruz. Sevda güler yüzle soruyor: “Merhaba Doktor XXX ile görüşeceğim, bir muayene açabilir misiniz?” Önce bir sessizlik oluyor. Herhalde başka birinin işini yapıyor diye düşünürken biz iyi niyetli zavallılar, kadın Semra ile konuşmaya başlıyor. “Evrakları yanında mı? Sigortası var mı?”

Sevda yine de bir şey olmamış gibi yanıt veriyor: “Evet evet buradalar. XXX sigortam var, onun için bir giriş açabilir miyiz?” Bankodaki kadın yine Semra'ya bakarak konuşuyor: “Hımmm rahatsızlığı ne?”

Sevda yine sabırla sanki kadın kendisiyle konuşuyormuşçasına yanıtlıyor soruyu:

“Paratiroid ultrasonumu göstereceğim. Doktor bey yerinde mi?”

Bankodaki kadın, yine bir duvar sorulara karşı. Semra'ya dönüp “Şunları doldurun” diyor yalnızca.

Nasıl çok tanıdık geldi değil mi? Bir görmeyenin günlük hayatında abartmıyorum yüzlerce vakadan bir tanesi bu yalnızca. Bir de yanınızda biri varken, doğruyu söylemeniz bile sizi dinlememe vakaları var ki, çileden çıkmamak mümkün değil.

Bu sefer, ben, Sevda, annem ve babam bu paratiroitle ilgili sonuçlar için hastaneye gitmek üzere taksiye biniyoruz. Ama her zaman gittiğimiz hastaneye değil de başka bir hastaneye gideceğiz aslında. Ve taksiye biner binmez, ben ve Sevda “Kaptan Kadıköy’deki xxx hastanesine gidiyoruz” deyip belirtiyoruz.

Kaptan bu sefer çok sıcak: “Tabii abla, beni hatırladınız mı? Sizi şuraya götürmüştüm bir keresinde” diyor, gerçekten de hatırlıyoruz ve yolculuk başlıyor. Biz arkada annem, ben ve Sevda muhabbete dalmışken, bir anda yol farklılaşıyor gibi geliyor bana ve soruyorum: “Kaptan neredeyiz, daha gelmedik değil mi Kadıköy’e?”

Kaptan: “Ha abi amca koz yatağına gidiyoruz demişti, o tarafa yöneldim”. Babam taksiye biraz geç bindiği için bizim baştaki muhabbeti duymamıştı ve bir anda aklında diğer hastane kalmış belli ki. Binince de kaptana Kozyatağı deyivermiş biz muhabbet ederken.

Sonrası, adam özür diliyor bizden vs. Ama sonuç değişmiyor. Bilinçli veya bilinçsiz sen ve yanındaki bir şeyler söylüyorsa, senin sözünün sallanma olasılığı azalıyor. Bu vakada ilginç olan başka bir durum, adamla daha önce yolculuk etmiş olmamız ve gideceğimiz yeri eliyle koymuş gibi bulabileceği şekilde tarif etmemize karşın, yanımızda başka biri olunca değişen tutum.

Benzer değişen tutumları özellikle uçakla seyahat ederken, doğrudan kurumsal olarak yaşıyoruz. Tek başınızaysanız, güzel bir standart prosedür var. Kabin görevlisi yanınıza geliyor, oksijen maskesi, tuvaletin yeri gibi şeyleri tarif ediyor, Braille emniyet kartı getiriyor ve iyi hissediyorsunuz kendinizi. Size değer verildiğini düşünüyorsunuz. O emniyet kartında ne yazdığını harfi harfine bilsem de, her seferinde okurum bir kez daha. Ama uçağa giderken, tesadüfen yolda biriyle karşılaştıysanız, daha önce hiç tanımadığınız bu kişi, bir anda refakatçiniz sanılıveriyor. Öyle ya, “Ne işiniz var sokakta tek başınıza?” İtiraz etmeyip uçağa bindiyseniz ne briefing, ne Braille emniyet kartı. Alacağınız yemek ikramını bile yanınızdaki aracılığıyla uzatıyor size.

Yine yanınızda bir arkadaşınızla ya da tesadüfen herhangi biriyle yürümeye görün, yoksunuz. İşin bir diğer yönünde de sözlerinizin karşı tarafça dikkate alınmaması vakaları var. Ben buna “Bir eşek mi anıyor burada” vakaları diyorum.

İşte örnek bir vaka size. Bizim servis değişmiş birkaç gün önce ve akşam yeni bir kaptan gelmiş. Adamla ilk ben karşılaşıyorum ve bana nasıl bir yoldan gideceğimizi soruyor. Ben de her gün gittiğimiz yolu anlatıyorum. O sırada diğerleri de geliyor servise ve yolculuk başlıyor. O da ne, adam tüm anlattıklarımı hiç duymamış gibi tekrar soruyor bir başkasına. Onlar da aynı şeyleri tekrarlıyorlar elbette. Yine sonuç değişmiyor, bir körün sözüne karşılık, “normal” ve farklı olmayanın sözü. Hangisine itimat ederdiniz?

Dinlenmeme olayı o kadar çok ki, hakikaten hepsini yazmaya kalksak, “bir eşek mi anırıyor burada” sözlüğü olurdu ciltlerce. Yine bir gün aceleyle çıkmışız Sevda’yla birlikte sinemaya yetişeceğiz. Yolda bir kadınla karşılaşıyoruz. “Bir dolmuş çevirebilir misiniz Tepeüstüne giden?”

“Tabi tabi canım”. Bekliyoruz. Bir iki dolmuş sesi duyuyoruz, ses yok. Bir süre daha gidemezsek gecikeceğiz.

“Hala gelmedi mi acaba?”

“Ha şimdi geçti de kalabalıktı, rahat edemezsiniz diye çevirmedim onu”.

“Geç kalıyoruz, gelirse fark etmez kalabalık da olsa çevirir misiniz?”

“Ha bir tane geliyor ama binmeyin buna, çok kalabalık çok.”

Ben aldırmadan dolmuşa ilerliyorum. İçeri bir giriyorum ki, öyle pek kalabalık değil. Yalnızca ayakta kaldığımız orta şiddette bir dolmuş. İstanbul için son derece normal. Ama kararı yanımızdaki arkadaşlara bıraksak, herhalde bir sonraki seansa ancak yetişecektik.

Sizlerin de “eşek mi anırıyor burada” sözlüğüne ekleriniz varsa, lütfen paylaşın, bu satırlardan yayınlayalım.

Peki neden? Neden bir yok sayma eğilimi var hem kurumlarda hem şahıslarda? Neden biri verdiğiniz tarifi mecbur değilse dinlemezken, bir başkası sorularınıza yanıt vermez?

Elbet tek bir yanıtı yok bu soruların. Sosyal bilimler zordur o yüzden, öyle tek bir formülle her şeyi açıklayamaz, her şahsa, her kültüre uygulayamazsınız. O yüzden güzeldir de aslında, tek doğruların değil farklılıkların peşinden koşar. Ve tam da bu yüzden özellikle psikoloji gibi bilimlerin inatla kendini nicel verilerle açıklamaya çalışmasını, sayısal bilimlere özenip olmadığı ve olamayacağı bir bilim dalı olma çabasını anlayamam hiç. Herneyse, bu bambaşka

bir alanın yazısı. Ama engellilik çalışmaları ve araştırmaları açısından bir gün incelemeye değer bir konu.

“Neden” sorumuza geri dönersek, birkaç önermem var aslında yanıt olarak. Bunlardan bir tanesini geçenlerde tezim kapsamında okuduğum bir makale çok güzel veriyor: “Empati değil sempati”. Mackenzie ve Scully (2007) bir felsefe dergisinde yazdıkları makalelerinde insanların engellilerin yaşam kalitelerini değerlendirirken yaşadıkları yanılığları tartışıyor. Makalenin özünde, aslında empati dediğimiz Şeyin kendi vücut bütünlüğümüzün kısıtları nedeniyle çok da mümkün olmadığı örneklerle açıklanıyor. Mesele fiziksel engeli bulunmayan bir kişi, bir tekerlekli sandalye kullanıcısının yaşadıklarını hayal etmeye çalışsa bile bu hayalini bugünkü yürüyebilen bacaklarının kısıtıyla yapıyor. Bir süre tekerlekli sandalyeye oturarak, kendini o kişinin yerine koymayı başardığını sanıyor ama bunu halen, bugünkü bacaklarını kullanabilen kimliğiyle yapıyor. Bu yüzden de yaptığı Şey aslında empati değil sempati olarak kalıyor.

Mackenzie ve Scully önermelerini destekleyen bir dizi araştırma rneği veriyor ardından. Bu araştırmalara göre, hem engelli bireyler hem de onların yakınlarındaki kişiler engelli bireyin yaşam kalitelerini değerlendiren bir puanlama dolduruyorlar. Sonuçlar Şaşırtıcı, engelli bireyler onların en yakınındaki kişilerle bile karşılaştırıldığında, kendi yaşam kalitelerini çok daha yüksek olarak belirtiyor. Bu durum sonradan engelli olan bireylerde de benzer Şekilde gerekleşiıyor.

Makale yazarları olayı Şaşırtıcı olarak nitelese de ben öyle görmüyorum. Çoğu tırnak içinde normal diye kendini addeden kişi, bir engelliyle karşılaştığında durumu çok trajedik bulur. Çünkü kendince empati yaptığını sanarak “Şimdi kr olsaydım bir adım bile atamazdım” diye geçirir içinden rneğin. Ona göre gzn kapalı olması, bacakların hissetmemesi, kulakların duymaması tam bir kaos, tam bir yaşam sonudur. Ama atladığı bir Şey vardır, kendini engelli kişinin yerine koyduğunu sanırken, aslında o, hala görebilen, yürüyebilen, duyabilen bedeniyle bunu yapar. O bedenin gerçekleriyle engelli bireyi düşündüğünde de karşısında bireyden çok çaresiz bir zavallı canlanır.

nermemi yukarıdaki vakalardan bazılarına uyarlayalım. Servis Őoförü neden sözüme güvenmeyip, diğer servis kullanıcılarından da teyit alma gereği duydu dersiniz? Muhtemelen ben bir kr olsaydım, nerede olduğumu bilmem, anlamam imkânsız olurdu algısı böyle bir Şeyi yapmaya mecbur bıraktı kaptanı. Ya da taksi Őoförü, “Ben görmeseydim beni her yere biri götürürdü herhalde” diye geçirdi bilinçaltından ve otomatik yanıtları, bizi değil; kendisi

gibi görebilen babamı dinlemesine neden oldu. Veya hava yolu şirketleri engelli olmayanların belirlediği engellilerle empati kurarak yaptıkları analizlerde, “Engelli olsaydık, yardım ve refakatçi olmadan bir yere gitmemiz mümkün olamazdı muhtemelen” bilinciyle hareket edip, biri engellinin yanındaysa, ona refakat etmek için buradadır sonucunu çıkarıverdi.

Burada amacım, insanların iyi niyetle kendilerini başkasının yerine koyma çabalarını yermek değil asla. Yalnızca, bunun karşı tarafın ne istediğini anlamak için yeterli bir yol olmadığını fark etmemiz gerektiğini ortaya koymak istedim. Bir kişinin ne istediğini ve ihtiyaçlarını düşünürken, yalnızca kendi algılarımıza ve hayal gücümüze başvurduğumuzda, yanılma olasılığımız çok yüksek. O nedenle de önemli olan önce dinlemek ve kararı dinlediğiniz kişiye bırakmak. Önemli olan karşımızdaki kişinin ihtiyaçlarını onun anlatısı üzerinden okuyabilmek.

Dedim ya, sosyal bilimlerde hiçbir zaman tek bir doğrudan söz etmek mümkün değil. Neden “adam yerine konulmuyoruz” sorusunun da tek bir yanıtı yok. Ve yukarıdaki empati sempati önermemin her vakayı açıklaması da mümkün değil. O yüzden meseleye başka açılardan da bakmak zorundayız. Sizlerle paylaşmak istediğim iki önermem daha var. Birincisi bilişsel tembellik ve makine gibi çalışan zihinler. İkincisi ise, kendine güven eksikliğinin farklı olan kişiye yansıtılması. Ama bunları bir sonraki sayıda tartışmak istiyorum. Bu arada sizler de, ben de ne demek istiyor olabileceğimi biraz düşünelim ve zihnimizin daha fazla kısmını kullanmak için bir vesile yaratalım.

Bu yazıyı şöyle bitireyim, ille de empati kuracaksınız, gittiğiniz bir yerde insanlar sizi yok saydığına, bir toplantıda sözünüze kimse değer vermediğinde nasıl hissettiğinizi bir düşünün. Birilerini anlamak, önce onları dinlemekten ve gerçekten ne istiyor olabileceklerini kavramaya çalışmaktan geçer. Özellikle kurumların ve o kurumlarda ön sahada çalışan kişilerin, engelli bireye görünmezliği bir kadermiş gibi hissettirme hakkı, şansı ve lüksü yok ve olamaz.

Kaynakça

Mackenzie, C., & Scully, J. L. (2007). Moral Imagination, Disability and Embodiment.

Journal of Applied Philosophy, 24(4), 335-350.

Akıntıya Kürek Çekmek

Eylem Yurtsever

eylemyurtsever@gmail.com

Merhaba değerli okurlar,

Bardağı taşıyıp bu yazıyı yazmama sebep olan olayı anlatarak başlamak istiyorum.

Yazıya başlamamdan bir gün önce kırılan dolgumu değiştirmek için dişçiye gitmişim. Bu doktoru anneannem tavsiye etmişti bana. Hatta beni kapıya kadar götürdü...

Oldukça sıra bekledikten sonra, sonunda sıra bana gelmişti. Doktor içine bir çuvaldız sığabilecek olan deliği ısrarla görmediğini söylediğinde hayret etmişim; çünkü ben sırayı bekleyene kadar gözlemediğim kadarıyla adam işinde çok iyiydi. Yine de aklıma kötü bir şey gelmemişti ve dişimin hava aldığı için ağrıdığı konusunda ısrar etmeye devam ettim. Doktor sekreterine bile deliği görmediğini söyleyip kendisinin görüp görmediğini sordu. Bana çok saçma geldiyse bile yine aklıma bir şey gelmedi. Sonra diş macunu olduğundan şiddetle şüphelendiğim bir ilaç sürüp bana hassas dişler için bir diş macunu yazdı.

Hatta dolgunun eski olduğunu bile itiraf etti...

Koltuktan kalktıktan sonra, daha önce görmeyen bir hastasının olduğunu, benim onun tavsiyesiyle mi geldiğimi sorunca pirenir gibi oldum; ama neredeyse bilinçaltımda pirenmişim. Yani pirelendiğime bile emin olamamışım...,

Ben anneannemin tavsiyesiyle kendisine geldiğimi söyleyince durakladı. Çıkarken de ücretimin ne kadar olduğunu sorunca iyiden iyiye şaşırıldı.

İşte o zaman kaşınmaya başladım; ama iş işten geçmişti. Kapıya doğru hızlı adımlarla yürütülüyordum bile.

Anladım ki, benden önceki kör arkadaş bu doktora para vermemişti ve adam benim dişlerimi de bedava yapmak istememişti...

O zaman kimliği meçhul kör arkadaşa ve o doktora o kadar kızdım ki... Doktor benimle açık konuşabilirdi mesela. Kör arkadaşa neden kızdığımı anlatmak için çok dikkatli olmam gerekecek; çünkü buraya yazmak istediğim şeylerle yazmaktan kaçınmam gereken şeyler var ve benim bunun bir ortasını bulmam gerekiyor.

Devletin dışlarla ilgili sağladığı bir sürü imkân varken özele gitmeye gerek yok. Çalışan bir insansanız her şeyin hemen olmasını istiyorsanız, yani benim gibi, o zaman gitmeniz gayet doğal. Ancak o zaman bir ücret ödemeniz de zorunlu... Yani adam mecbur mu sizden para almamaya? Bu nasıl bir mantıktır, gerçekten anlayamıyorum. Neye göre insanların sizden para almamasına izin veriyorsunuz? Siz kendinizi ne sanıyorsunuz? Aciz mi? O zaman neden hayatınıza normal bir şekilde devam etme yüzüzlüğünü gösteriyorsunuz? Madem aciz olduğunuzu düşünüyorsunuz, o zaman kafelere gitmeyin, dışlerinizi özelde yaptırmayın, minibüs/dolmuş/taksilere binmeyin. Sedyeler ne güne duruyor canım! Ya da bir garibanın sırtı...

Başımdan geçen başka bir olay:

Bu olayı olayın geçtiği gün Facebook durumu olarak yazmıştım:

“Bugün çalıştığım okuldaki çocukların teneffüs saatlerine denk geldi okula girmem. Yürüyorum, çocuklar önümü kapatıyor, geçecek alan bırakmıyorlar. Baston hafif değdiğinde bile bağırma numarası yapıyorlar falan. Üzerlerine gittiğimde de zaten garip garip bağırıyorlar. Neyse... Biri "Ne yapar bu?" diye sordu korkuyla. Bir diğer çocuk da: "En fazla para ister lan...." dedi.

Çocuk abi... Çocuk bazı gerizekalı para isteyen körleri görmese böyle der mi? Çocuk neden böyle desin ki durduk yere? Eğer elime o tembel ve gereksiz, var olmaları bile anlamsız olan körlerden biri geçse çiğ çiğ yer, sonra da varlıklarından iğrenip tükürürdüm. Herkes okul okumak zorunda değil; ama hiç kimse de dilenmek zorunda değil.

Bu olayı yaşadığım ve Facebook profilimde paylaştığımdan itibaren bu tür bir yazı yazmayı düşünüyordum. Dilencilik hep aklımızda olan; ama bir türlü nedenini tam olarak bilmediğimiz bir şey. Neden yaparlar bu işi? Sadece yoksul olduklarından mı? Hiç zannetmiyorum. Benimle aynı doğrultuda düşünen ve bu konu hakkında araştırma yapan rastladığım ilk araştırmacı olan Celalettin Vatandaş da diyor.

Araştırmanın linki aşağıda. İsteyen fikir elde etmek için okuyabilir:

www.aku.edu.tr/aku/dosyayonetimi/.../dergi/.../15CelalettinVatandas.pdf

Bu yazımda dilenciliğin nedenlerinden çok Facebook'a yazdığım olayın etrafında bir düşünce/akıl yürütme turuna çıkacağız birlikte.

Facebook'taki yazımın ertesi günü yorum olarak şöyle bir şey yazdım.

“Bir şeyi eleştirmek sandığımız kadar basit bir şey değil aslında. Bugün düşündüm de o insanlara toplum acımasa onlar böyle bir şey yapamazlar. İnsanlar onlara acıyarak varlıklarının gereksiz olduğunu hissettiriyorlar. Kimse de varlığına saldırılmasını, yadsınmasını istemez. Onun için de türlü tepkiler geliştiriyoruz. Onlar da bunu geçim kaynağı haline getirmişler. Belki de milleti enayi yerine koyduklarını düşünüp mutlu oluyorlardır. Aslında bizler bile acınmak kadar sağlıklı bir şey karşısında sağlıklı tepkiler veriyoruz...”

İki Facebook durumu ve aralarındaki yazıyı ilk olaydan sonra, aylar önce yazmaya başlamıştım. Dişçi olayına kadar bu yazıyı hatırlamadım bile; ama şimdi, bu durumun gerçekten tehlikeli olabileceğini ve bunun için bir şeyler yazmam gerektiğini düşündüm.

En kötü halde içimi boşaltacaktım...

Şimdi, bizler de acınmak karşısında sağlıklı tepkiler gösteriyoruz. Bu doğru; ama o kadar basit değil bu iş.

Biraz dağınık bir yazı olması riskini alarak bir anımı daha anlatmak istiyorum:

Dolmuştaydım ve şoför benden para istememişti. Ben de çoğu zaman yaptığım gibi:

“Buraya buna ücret ödemem gerektiğini ve fiyatını bilerek bindim. Ayrıca bu sizin işiniz ve emeğinizin karşılığını almanız da en doğal olan şey...” gibi bir şeyler söyledim adama.

Onun tepkisiyse ki bu anımı anlatmamın yegane sebebidir:

“Siz çok iyi bir insansınız,” demiş olmasıydı.

Başka bir insan olsa parasını vermek istemesi doğal bir davranış olmasına rağmen, kör birisinin parasını vermede ısrar etmesiyle onun iyi olduğunu düşündürtmesinin bence bir sebebi var: Şoförün, yani acıyan kişinin zaaflarından yararlanmamış olmak.

Eski Türk filmleri, gördükleri örnekler, başkalarının yazıkların ve buna benzer birçok şeylerle insanlarda zaafı yaratılıyor ve insanlar çok doğal bir şekilde bu zaafı içlerinde barındırıp taşıyorlar ve zaafının gerektirdiklerini yapıp bu tür insanlara yardım etmeye çalışıyorlar.

İşte bize düşen bunu bir şekilde kırmak... Şimdilerde minibüs güzergâhında benden para istememe yanlışını yapan şoför çok çok çok nadir çıkıyor. Hatta yolcular paramı ödemeye çalıştıklarında bana destek veren şoförler bile oldu.

Bu da benim küçük zaferim. Sizler de bunun gibi küçük zaferler kazanarak akıntıya kürek çekip toplumun yönünü değiştirebilirsiniz pekâlâ.

Sorgulanan Annelik

Şule Sepin

sulesepin6@gmail.com

Yaşadığımız sürece bizi rahatsız eden olayların kimi zaman üzerine giderek mücadele ederiz. Kimi zaman da bu olaylardan korkarak kaçırız. Ayrımcılık da özellikle biz engellileri çok rahatsız eden tatsız bir kavram. Temelinde ayrımcılık barındıran olayları yaşamak da can sıkıcı oluyor. En basit anlamıyla ayrımcılık farklı durumda olana aynı, aynı durumda olana da farklı davranmak. Kadınlar, çocuklar ve engelliler gibi dezavantajlı konumda olanlar daha çok ayrımcılığa uğruyor. Annelik de biz engelli kadınların ayrımcılığa uğradığı bir olgu. Anneler öve öve bitirilemez. Cennete layık görülürler. Fakat engelli anne olunca durum tersine işler. Binbir zorluğun üstesinden gelerek mücadele verdiğimiz, sevgimizi esirgemediğimiz çocuk yetiştirmemiz masaya yatırılır. Yaptıklarımız değil, yapamadıklarımız sorgulanır. Hatta yaptıklarımızın çoğu da yapamadıklarımızdan sayılır. Bu ayrımcılığın temelinde sadece bilgisizlik olsa, bunu gidermek kolaydır. Ama işin içine kesin ve katı yargılar girince, eğitilmiş cahilden daha beter bir tavır geliştirirse karşımızda ne anlatsak boşunadır. Çünkü yargılar katıdır ve değişmez. Bunları ezbere söyleyemiyorum. Bizzat yaşadığım örneklerle dayanarak söylüyorum. Yaşananları anlatırken, olanlara inanmadığım, çok şaşırdığım anlar çok fazla oluyor. Fakat benzer, hatta daha şaşırtıcı örnekleri duyunca, “Benim yaşadıklarım bunların yanında ne ki?” diyorum. Neredeyse halime şükredecek duruma geliyorum.

Çocuklarım küçükken, yani 6 yaşına gelene kadar anneliğimin sorgulanmasını biraz doğal karşılar, sabırla soruları yanıtlamaya çalışırdım. Gençliğe adım attıklarında, bu sorularla artık karşılaşmayacağımı ummuştum. Çok yanılmışım. Bir de eğitim görmüş insanların engelliliğe ilişkin olumsuz önyargılarının daha az olacağını zannedirdim. Bunda da yanıldığımı anladım.

Kızımın veli toplantısına gitmiştim. Derslerinde pek başarılı olmayan bir çocuk velisi olmak çok zordur. Başarılıların başarıları abartıyla abartıyla anlatılırken, başarısızlar da bolca kötülenir. Yerin dibine geçersin. Çocuğunun iyi yönlerini haykırırsın gelir ya da şanssız bir veli olduğunu düşünüp kaderine küsersin. Ben de sıranın benim çocuğa gelmesini bekliyorum ses çıkarmadan. Fakat beklediğimle hiç ilgisi olmayan bir konuya parmak basıyor öğretmeni. “Kızınız biraz meyilli.” diyor. Ben anlayamıyorum. “Ne demek istiyorsunuz?” dercesine

yüzüne bakamıyorum ama yüz ifadem değişiyor. Sonra sorarak öğreniyorum. “Meyilli derken?” “Kızınız erkeklere meyilli.” deyince, mesleğimi ve duruşumu konuşmaya kararlı bir sesle, “Bu yaştaki bütün gençler karşı cinse meyilli olur. Meyilli olmazlarsa, asıl o zaman bir sorun vardır.” diyorum. Dersini almıştır diye düşünürken, öğretmen sürdürüyor tanılarını. “Kızınız her gün renk renk kazaklar giyiyor. Büyük ihtimalle onlar sizin kazaklarınız.” “Ne var ki bunda?” diyecek oluyorum. O fırsat vermiyor bana. “Siz görmediğiniz için gizli gizli giyiyor mutlaka.” Bu kez “Sen ha önce kız erkek ilişkilerine saldırdın bir şey demedik. Bir de engelli oluşuma ve anneliğime laf atarsın. Bu ne cürret.” sözlerini içimden geçirip öfkeleniyorum. Fakat sakın olmam gerektiğini söyleyerek susturuyorum öfkemi. “Evet, kızım benim kıyafetlerimi giymeyi çok seviyor. Siz bir eğitici olarak daha iyi bilirsiniz ki bu yaşta gençler hemcinslerine çok özenirler. Bu da büyüklerle çatıştıkları kadar doğaldır. Yalnız anlamadığınız, belki hiç düşünemediğiniz bir şey var ki o da şu. Biz görmeyen anneler çocuklarımızın ne giydiğini göremeyiz. Ama diğer duyu organlarımızla onlarla iletişim kurarız. Kazağına dokunur ve kazağın dokumasından, şeklinden kimin kazağı olduğunu anlarız. Ayrıca konuşarak da ne giydiğimizi, neler istediğimizi, birbirimizden beklentilerimizi karşılıklı olarak anlatabiliriz. Önemli olan doğru iletişim kurabilmek. Herkes çocuğuyla doğru iletişim kuruyor diye bir genelleme yapmak da mümkün değil.” dedim. Lafı da fazla uzatmak istemedim.

Bu konuşmaları kalabalık bir veli grubu da izledi. Ben de böylece başarısızlığın sorgulanması illetinden kurtulmuş oldum. Şaka bir yana, en iyi yapabildiğimiz şeylerden biri annelik olduğu halde, en çok da engelimizden dolayı anneliğimiz sorgulanıyor. Ayrımcılığa uğruyoruz. Bize en çok haksızlık edilen konu da anneliğimiz. Yukarıdaki örnekte öğretmen iyi niyetle beni uyarmak istemiş olabilir. Fakat aynı durumda olan başka bir genç kızın engelli olmayan annesine benzer yorumları yapmayacaktı. Burada engelliliğe dayalı bir ayrımcılık sözkonusu. Ayrıca öğretmen, birikimimi ve annelik yetimi yok sayıyor ve beni başkalarının önünde küçük düşürerek aşağılamış oluyor.

Ne yazık ki bu ayrımcı tutum ve davranışlardan çocuklarımız da nasiplerini alıyorlar. Onlar da anne-çocuk birlikte yürürken çevrenin sorgulayan, rahatsız edici, abartılı ve meraklı bakışlarıyla karşılaşılıyorlar. Bize, “Çocuklarını annen büyütmiştir.” derken, çocuklarımıza da, “Sen annenin her işini yapıyorsundur. Yap yap ne güzel sevap kazanırsın.” demeyi ihmal etmiyorlar.

Duyduk duymadık demeyin. Sevgili vatandaşlar sizlere sesleniyorum. Bilmiyor olabilirsiniz. Öğrenebilmelisiniz o zaman. Empati empati diye boş boş konuşmak yerine, bizi duysanız olmaz mı? Bizi tanımanız yeter. Yalan-yanlış yargıları sözlere taşırken, bizi ne kadar incittiğinizin ve zaman zaman da sabrımızı nasıl taşırdığınızın farkında mısınız?

Renklerden Sonra Sesleri de Yitirmek

Müjgan Bilgen Özen

mujganbilgenozen@hotmail.com

Merhaba değerli okuyucular; Ahh! Bir bilseniz başıma gelenleri... Ahh! Bir bilseniz yaşadıklarımı... Görmemek yetmiyormuş gibi; bir de kulağım duymadı. Hem de öylesine, ansızın; pisipisine bir nedenle oldu bu... İnanın anlatacaklarımın hepsi ders çıkarılacak, gerçek bir hikâye. Size yaşadıklarımın hepsini bir bir anlatacağım. Ama söze nereden, nasıl başlayacağımı da bir bilsem. Hani bir önceki sayıda Eylem Yurtsever arkadaşımız hem görmemenin hem de duymamanın nasıl bir zorluk olduğunu yazısında bizlerle paylaşmıştı ya; vallahi makalesinde yaşadıklarını az bile anlatmış.

Zaten benim, başıma gelecek gözüme görünecek vardı. Nasıl mı dersiniz? Alerji rahatsızlığım var. Bu alerjim bahar ayında iyice arttı. Kimsenin yanına yaklaşamaz şöyle ağız tadıyla çıkıp doğaya dolaşamaz oldum. Zira başta parfüm olmak üzere; bütün kokular polenler beni inanılmaz derecede rahatsız ediyor. Göğsümü tıkıyor. Öksürükten, hapşırıktan, salya-sümük olmaktan inanın artık bıktım usandım. Bunlar yetmiyormuş gibi bir de sürekli kulağımın içi kaşınıyor. Otobüse, uçağa bindiğimde kulağım tıkanıyor. Ve açılması bazen günleri buluyor. Ayrıca uçakta, orada, burada sakız çiğnemekten ciddiyetimi kaybedeceğim diye de endişeye kapılmıyor değilim vallahi.

Siz de; -o halde ilaç kullan mı diyorsunuz? Tamam kullanayım ama bu ilaçlar beni sersemleştiriyor. Üstelik insana kilo da aldırıyor. Beni; yani bu sorunu ancak yaşayanlar anlar. Değil mi kızlar? Şimdi durduk yerde bir de alerji yüzünden fazladan boşu boşuna kilo mu alayım? Zaten kıştan yeni çıkmışız ve fazla kilolarımızı denize kadar vermemiz gerekir?

Neyse ben fazla gevezelik etmeyeyim de, söze biraz sakinleşip o kötü olayı yaşadığım günü sizlere anlatarak başlayayım.

25 Nisan Cumartesi günü Balıkesir'de yapılacak bir eğitim seminerinde engelli hakları konusunu anlatmam gerekiyordu. Konuyu yaklaşık bir haftadır hazırladım. Alışık

olmamama rağmen geceleri oldukça geç saatlere kadar konu üzerinde çalıştım. Son olarak sunumumun powerpoint şeklini de hazırladıktan sonra akşam Balıkesir'e gideceğim için hazırlık yapmam da gerektiğinden saat 15 civarında iş yerimden eve gelmek üzere çıktım. Kafamda onlarca düşünce ve hayaller var. Fakat kafamdakilerin her biri içlerinden sıyrılıp öne çıkmak, bana sesini duyurabilmek için adeta hepside birbiriyle yarışmasına avaz avaz bağırıyorlar.

Eve gitmek için Basmane'den metroya bindim. Şöyle kendi halimde, sakın sakın yolculuk edeyim. Ama ahh nerede. Kafamın içinde kırmızı, pembe, mavi düşler, hayaller durmadan bana hınzırca göz kırpmıyorlar. Onlara dedim ki;

- Çekilin önümden. Bilmiyor musunuz ben görmeyen biriyim. Beni rahat bırakın. Benimle uğraşmayın. Görmeyenler yolda, sokakta yürürken ya da bir şey yaparken hayal kuramazlar. Yaptıklarının dışında başka şeyleri düşünemezler. Dikkatini dağıtamazlar. Bunları ben size defalarca anlatmadım mı? Neden hala beni rahatsız ediyorsunuz? dedim. Hepsine hayır anlamında kafamı sertçe arkaya salladım ve metroda durakları takip etmeye başladım. Bu hayallerin, düşlerin yüzünden ben defalarca kez ineceğim durağı kaçırdım da tekrar bir istasyonda inip geri geldim. Pekiyi bu kadar mı dersiniz? Ahh nerede... Onların yüzünden kaç yere çarptım. Kaç duruşmaya, kaç toplantıya geciktim. Daha da arkası var ama bunları bir başka yazımda anlatayım en iyisi. Çünkü yazmakla bitmez konu hakkında ansıdıklarım.

Gerçekten düşlerimi, düşüncelerimi belleğimden uzaklaştırabildim mi dersiniz? Ahh nerede... Elbette bunun yanıtı kocaman bir hayır. Her zaman tatlılıklarıyla, yaratıcı güçleriyle beni kandırmayı beynime girmeyi başarır bunlar. Ne yazık ki bu defa da sonuç aynısı oldu. Az sonra derin düşüncelere daldım. Yarın eğitimde elbise mi yoksa pantolon mu giysem? Nasıl makyaj yapsam? Şimdi kuaföre mi gitsem yoksa saçıma kendim mi fön çeksem? Sonuç olarak kuaföre gitmeye karar verdim. Ama bu defada saçıma düz mü yoksa dalgalı mı fön çektirsem? Bunları düşünmeye koyuldum. Fakat tam derin derin içimdeki duygu ve düşüncelerle savaşırken bölge anonsunu duydum. Ve metrodan indim. Yolda yürürken de hayaller, düşler beni yine yalnız bırakmadı. Neyse bu defa bunlardan ucuz kurtuldum. Çünkü yolda bizim apartmanın görevlisiyle karşılaştık ve onunla sohbet ederek apartmana kadar birlikte geldik. Tabii ki ben bu kısa yolculuk esnasında apartman hakkında her şeyi öğrendim.

Eve gelince hemen duşa girdim. Banyodan sonra ahh şu kulağım yine inanılmaz şekilde kaşınmaya başladı. Sağ kulağımı kulak pamuğu ile sertçe kaşımaya başladım. Birden

kulağında bir gürültü ve inanılmaz yoğun bir ağrı işittim. Çöpü kulağımdan çıkardım. Çıkardım çıkarmasına ama artık bir kulağım duymuyordu. Hani kulağınıza kulaklık takarsınız da aniden bir kulaklık çalışmaz olur ya işte o an ben aynen o duyguyu yaşadım.

Ne yapacağımı bilemedim. Hemen Ege Üniversitesi'nin aciline gittim. Acildeki kulak doktoru kulağıma bir cihazla baktı. Ve;

- Kulağınız pek iyi görünmüyor. İçinde kan birikmiş. Zar delinmiş de olabilir. Bu sorun beni aşar. Sizi poliklinikten bir hoca görsün, dedi. Ben o an kendimi tamamen bıraktım.

Utanmadan sıkılmadan koca kadın halimle salya sümük ağlamaya başladım. İyi kalpli genç doktor beni bu halde polikliniğe yalnız göndermedi. Ve yolda beraber yürümeye başladık. İçimden dedim ki;

- İyi ki ağlıyorum. Yoksa yanımda bu genç doktor olmasaydı ben, bu koca hastanede kulak burun boğaz polikliniğini nasıl bulacaktım? Ben ağlıyorum. Doktor ise beni teselli etmeye çalışıyor.

-Ne var canım bunda? Biz bu tür sorunlarla günde sayısız defa karşılaşırız. Ben bunu sol kulağımla duyar duymaz iyi kalpli genç hekime hemen yanıtı yapıştırdım. Peki o kulağında sorun olan hastalarınızın gözleri de mi görmüyor? dedim. Doktor baktı işi zor. Benimle uğraşamayacak, pes ederek, ağlamamı kesmem için bu defa da bana başka sorular sormaya ve konuyu değiştirmeye çalıştı. Ama benim canım onunla ya da başkasıyla hiç konuşmak istemiyor sadece inanılmaz derecede ağlamak istiyordum. Ve zaten bu halimle, musluğun altına kafamı sokup çıkarmış durumumla istesem de onunla konuşamazdım. Ben de nasıl olsa kulağım duymuyor deyip onu bahane ederek bana yönelttiği soruların tamamını yanıtızsız bıraktım. Oysa oldum bittim ben bu ağlama işinden hele de insanların yerli yersiz ağlamalarından nefret ederim. Ama bu kez durum çok farklı. Genç, uzun boylu doktorumun kolunda içimi çeke çeke ağlıyorum. Eminim etrafımızda bizi görenler benim bir yakınımı kaybettiğimi sanmışlardır. Evet bir yakınımı değil ama kulağımı kaybedebilirdim.

En sonunda polikliniğe geldik. İyi ki ben bütün kazayı ve yaşadıklarımı daha başta hastahaneye ilk geldiğimde bu iyi kalpli, genç hekime anlatmışım. O hemen uzman hocayı buldu. Ben ağlıyorum, o ise; benim başımdan geçenleri hocaya anlatıyor.

Hoca hemen ameliyathaneyi hazırlattı. Kulağımın zarı gerçekten delinmişti. Ve kulak zarımın dörtte biri yoktu artık. Ameliyatla kulağıma yama yaptılar. Ameliyatım çok ilginç geçti. Önce

orayı uyuşturması için kulağımın içine ilaçlı bir pamuk yerleştirdiler. Lokal anesteziyle ameliyat başladı. Hoca kulağımın içine bazı cihazlar yerleştirdi. Sonra ince cihazlarla kendisi sürekli kulağımın içine giriyor etrafındaki öğrencilerine de adeta ders anlatıyordu. Daha sonra hoca kenara çekildi. Ve cihazları bir öğrencisinin eline verdi.

- Haydi bakalım; yamayı sen yap. Ameliyat masasında belinden masaya bağlı olan, deliler gibi ağlayan ben o anda aniden sustum. Ameliyat masasından elimle doktora durun diye işaret edip masadan hafifçe doğruldum. Hocanın elini sıkı sıkı yakaladım.

- Bakın hocam; ben görmüyorum. Anlayacağınız bu ameliyat yaptığımız kulağım benim hem gözüm hem de; kulağımdır. Yani benim için bu kulak çok değerli. Lütfen kulağıma sadece siz müdahale edin. Tamam tıp bilimine gerçekten inanıyorum. Ona katkımlar olsun da isterim. Ama bunun zamanı şimdi değil. İsterseniz ölünce bedenimi size bağışlayabilirim. Fakat üzgünüm öğrencileriniz şimdilik kulak zarına yama yapmayı başka hastaların üzerinde öğrensinler. Yoksa aksi taktirde ben ameliyat olmaktan vaz geçiyorum, Dedim. Odada bulunan benim dışındaki yedi kişi eminim bana şaşkınlıkla baktılar. Sonra da gülmeye başladılar. Şaşkınlığı üzerinden atan hoca, ayağımın ucunda dikilen hastabakıcıya döndü ve

- Lütfen hastanın ellerini de bağla, dedi. Bu defa da ben ağlamayı bırakıp gülmeye başladım ama ellerim bağlansa da ameliyatımı hocanın yapmasını sağlamıştım. Ameliyata alınmadan Ufuk'u aramıştım. Ameliyat bittikten sonra ameliyathanenin kapısında yakınlarımızı ve Ufuk'u görünce utancımın zızzır ağlamayı kestim. Ve yaralı bir tavşan gibi ürkekçe onun boynuna sarıldım.

İşte benim kulak zarı delinme, tek kulakla duyma maceram böyle oldu. Yaklaşık yirmi gün kulağım duymadı. Raporlu olduğum için evde kaldım. Ve bu süreçte bol bol kitap okuyup, yazı yazdım. Fakat bir gün yeni çıkarılan bir yönetmelik hakkında hukuki görüş yazdırmam için işe gitmem gerekti. Her zaman bağımsız, cesur, dik başlı olan kimseye eyvallah etmeyen ben bu defa işe gitmeden önce iş yerimden arkadaşım avukat Pınar'ı aradım. Ondan beni metrodan almasını rica ettim. Fakat yeni durumumla baş etmeyi, çözüm yollarını bilmediğim için metroya gidene kadar resmen akla karayı seçtim. Sağdan gelen arabaların sesini, sokak aralarının yansımalarını fazla algılayamıyordum. İş sadece gölge şeklinde görmemle çözmeye çalıştım.

Vallahi hem görmeden hem de duymadan, üstelik çözüm yollarını hiç bilmeden, bu durumla baş ederek yaşamak çok zormuş. Ama şuna inanıyorum ki; hiç bir durum karşısında asla

özümsüz, durumu kabullenmiş, karamsar, umutsuz olmamak gerekir. Benim bu durumu yaşamam ansızın oldu ve kısa bir süre devam etti. Eminim bu durumum daha uzun sürseydi ya da kalıcı olsaydı yeni koşullarımla yaşamayı da çok kısa sürede öğrenir sesleri ve renkleri asla yitirmeden yaratıcı gücümle onlarla kopmadan yaşadım.

Hem bu kadar düşler, hayaller dünyasında yeri olan ben; hiç öyle kolay kolay renklerin ve seslerin peşini bırakıp onları yitirmeyi kabul eder miydim dersiniz? Elbette bunları kesinlikle kabul etmezdim. Nasıl onurlu, insanca, başı dik bir şekilde görmeden yaşamayı başarıyorsak hem görmeden hem de duymadan da bu şekilde yaşamayı çok kısa bir sürede öğrenerek başarırdım.

Körler Nasıl Bilgisayar Kullanır: Bilgisayardaki Tur Rehberimiz

Engin Albayrak

mealbayrak@gmail.com

Görme engeli olmayanlar, bilgisayarı genellikle ekrandan ibaretmiş gibi algılıyorlar.

Görme engellileri yakından tanımayan bir görene “Sizce körler bilgisayar kullanabilir mi?” diye sorduğunuzda alacağınız ilk yanıt büyük olasılıkla, “Nasıl kullansınlar, ekranı göremezler ki!...” şeklinde olacaktır.

Sahi, biz körler nasıl kullanıyoruz bilgisayarı? Ekran okuyucu yardımıyla. Pekiyi, nedir bu ekran okuyucu?

Bu sayıda biraz bu konuyu yazmak, merak eden görenler için konuya açıklık getirmek istiyorum.

Körlerin gören bir rehber yardımıyla bir caddede nasıl ilerlediğini yakından izlediniz mi?

Kör, rehberinin sağ ya da sol dirseğini eliyle düzgün bir biçimde kavrayarak yarım adım gerisinden yürür. Böylece yürüyüş sırasında rehberin kendisine vereceği işaretleri ve beden hareketlerini yakından izleyerek, yoldaki çeşitli engellerden zamanında haberdar olur. Tabii, rehber bu engelleri, zemin değişikliklerini, giriş ve çıkışları vb. durumları konuşarak da anlatır.

Eğer rehber bu işi iyi yapan biriye, yürürken önünden geçmekte oldukları mekânlar, sokak tabelaları, yürüyüş sırasında çevrede olup biten olaylar, rastladıkları ilginç durumlar hakkında da körü bilgilendirebilir.

Körlerin bilgisayar kullanabilmeleri için de böyle bir rehberin yardımı gereklidir.

İşte o rehber ekran okuyucu programlardır. Ekran okuyucular, kör kullanıcıların klavye, fare ya da dokunmatik imleç yardımıyla geldikleri noktayı onlara tanımlayarak, istedikleri nesneyi etkinleştirmelerini sağlar.

Bu tümceden anlaşıldığı gibi, örneğin, başlat düğmesinin üzerine gelindiğinde, ekran okuyucu yalnızca “başlat” yazısını okumakla kalmaz, o nesnenin bir düğme olduğunu da bildirir. Dahası, kullanıcı istiyorsa, düğmeyi etkinleştirmek için ne yapılması gerektiğini de bildirebilir. Aslında, tüm bu özellikler ve fazlası düşünüldüğünde, ekran okuyucuyu bir tur rehberine benzetmek daha doğru olabilir.

Gören bir bilgisayar kullanıcısı, bilgisayar ekranının tamamına aynı anda hâkimdir. Ekranı bir bakışta tarayarak, tıklamak istediği nesneyi belirler ve fareyi doğrudan oraya götürüp tıklamayı gerçekleştirebilir. Kör bir kullanıcı ise, yalnızca odaklandığı noktayı bilir. O noktanın biraz gerisinde, ilerisinde, altında veya üstünde ne bulunduğunu o anda bilemez. Klavyedeki çeşitli dolaşım tuşları yardımıyla bulunduğu bölgenin tamamını keşfetmesi gerekir. Ekran okuyucular, bu keşfi kolaylaştıran çeşitli ek kısayol tuşları ve inceleme araçları da sunar.

Şimdi de, yukarıda sözünü ettiğimiz rehber kişinin, rehberlik ettiği kör ile aynı dili konuşmadığını varsayalım.

Bu durumda rehberimiz, kör ile yürürken karşılaştıkları engelleri köre tanımlayabilmek için ya beden hareketlerini daha yoğun biçimde kullanmak zorunda kalacak, ya da yanlarında bir çevirmen bulunacak.

Ülkemizde kör kullanıcılar, kullandıkları ekran okuyucularda bu sorunu yaşıyor. Çünkü ekran okuyucularla birlikte Türkçe bir ses hazır olarak gelmiyor ne yazık ki.

Bu konuyu biraz daha açarsak...

Ekran okuyucu dediğimiz programların temel görevleri, ekranda olup bitenleri tanımlayan, çeşitli ipuçları ve öneriler sunan metinler hazırlamak, ekrandaki çeşitli nesnelere bulmayı ve kullanmayı kolaylaştıran araçlar sunmaktır. Ancak, hazırlanan bu metinlerin, kullanıcıya hangi yoldan ulaştırılacağı sorunu ayrı bir yazılım geliştirme sürecini gerektirdiğinden, ekran okuyucuların yapımcıları bu konularda farklı firmaların hazırladıkları veya işletim sisteminin içinde zaten bulunan uygulama ve araçlardan yararlanmayı yeğliyorlar. Ekran okuyucular, ürettikleri çıktılar genellikle Braille (kabartma yazı) ekranı, ya da tts (metinden sese) motorları üzerinden kullanıcıya ulaştırıyor. Braille ekranlar oldukça pahalı donanımlar olduğundan, ülkemizdeki körler arasında yaygın olarak kullanılmıyor. Tts motorları arasında ücretsiz olan, ya da yalnızca bir ekran okuyucu ile kullanılacak biçimde ücretsiz olarak

sunulan uygulamalar olduğu gibi, satın alınarak kullanılabilen ürünler de bulunabiliyor. Yaygın olarak kullandığımız Windows işletim sistemi ile birlikte gelen bir – iki ses motoru arasında Türkçe bulunmadığından, piyasadaki ürünler arasından Türkçe ses desteği sunanları bulup edinmek ve kullanmak biz kullanıcılara kalıyor.

Aslında Windows işletim sistemi içerisinde bir ekran okuyucu da bulunuyor ancak, Narrator adlı bu uygulama körlerin en düşük gereksinimlerini bile karşılamaktan oldukça uzak olduğundan, hemen hemen hiç kullanılmıyor.

Ülkemizde en yaygın kullanılan ekran okuyucular arasında Jaws for Windows, Window Eyes ve Nvda sayılabilir.

Bu uygulamalardan ilk ikisi yaklaşık 1000 – 2000 tl arasında fiyatlarla satışa sunuluyor. Nvda ise ücretsiz olarak edinilebiliyor. Türkçe desteği sunan Tts uygulamaları arasında, ülkemizde üretilen sestetik tts ürünleri kullanılabilir. Fiyatı yaklaşık 400 tl. Bunun dışında, Vocalizer, Acapella ve Lofuendo firmalarının sunduğu Türkçe tts ürünleri de yaklaşık aynı fiyatlarla edinilebilir. Vocalizer firmasının, Jaws adlı ekran okuyucu ile kullanılabilen ücretsiz tts ürünleri de bulunuyor. Yine Vocalizer tarafından, nvda ile birlikte kullanılan bir tts eklentisi de düşük bir ücretle edinilebilir. Bu ücretin büyük bir kısmı, ücretsiz olarak geliştirilip dağıtılan nvda ekran okuyucusunun desteklenmesi için kullanılıyor.

Kısaca toparlamak gerekirse ekran okuyucu programlar, körlerin bilgisayarını görenler kadar rahat kullanabilmeleri için geliştirilen yazılımlardır ve bu uygulamalar sayesinde artık körler bilgisayarla resim yapma dışında birçok işi yapabilecek olanaklara sahip. Yalnız, bu durumun bir koşulu daha var. Bilgisayarlarımızda kullanmakta olduğumuz her türlü uygulamanın, internetteki her web sayfasının, erişilebilirlik ölçütlerine uyularak hazırlanması gerekiyor. Günümüzde, yazılım ve web sitesi üretmek amacıyla kullanılan tüm sistemler bu ölçütleri karşılayacak olanakları ve araçları sunuyor. Yazılım veya web sitesi üreticilerinin tek yapmaları gereken bu konuda biraz duyarlı davranarak, çalışmalarını sırasında bu olanakları değerlendirmek.

Bilgisayarlarımızdaki tur rehberlerimiz her geçen gün kendilerini daha da geliştirerek, körlerin bilgisayar kullanmalarını daha da kolay hâle getiriyorlar. Yazılım ve web sitesi üreticileri de gereken dikkat ve özeni gösterdiklerinde, körler bir gün bilgisayarda resim bile yapabilir duruma geleceklerdir. O günlerin çabuk gelmesini dileyerek yazıyı sonlandırıyorum. Görüşmek üzere.

Bilgisayar Kullanmanın Daha Basit Bir Yolu Var mıdır?

Elif Emir Öksüz

filerime@gmail.com

Ekran okuyucu programlar biz görmeyenlerin hayatında inanılmaz büyük bir yere sahip ve gün geçtikçe de bizim için önemleri artıyor. Çok karmaşık programlar olmasalar da, yine belli bir öğrenme ve alışma süreci gerektiren bu yazılımlar, acaba tüm görmeyenlere hitap ediyor mu? Diyelim ki altmış yaşınızdan sonra görmenizi kaybettiniz. Bu yaşınıza kadar bilgisayarla pek haşır neşir değildiniz. Gazetenizi elinize alıp okuyor, haberleşmek istediğiniz dostlarınıza cep telefonunuzdan mesaj atıyor, bir yere dilekçe yazmanız gerektiğinde elinize kağıdı kalemi alıp yazabiliyordunuz. Şimdi, bilgisayar size yaptığınız tüm bu faaliyetleri sürdürmede yardımcı olabilir; ama hem bilgisayar kullanmayı hem de ekran okuyucu aracılığıyla bilgisayar kullanmayı öğrenmeniz gerekiyor. Diyelim ki hem görmeyen hem de çeşitli fiziksel kısıtlılıkları olan bir bireysiniz. Aşağı yukarı oklara basmak neyse de, control + alt+ shift + M tuş kombinasyonunu kullanmanız gerektiğinde ne olacak? Belki yalnızca tek bir eliniz var ya da birkaç parmağınızı kullanabiliyorsunuz, öyleyse bir görmeyen olarak bilgisayarı nasıl kullanacaksınız? Veya diyelim ki görme engelinize ek olarak zihinsel bir engeliniz daha var ve her şeyi öğrenmek ve hatırd tutmak sizin için biraz daha zor. O halde ne yapacaksınız?

İşte tüm bu farklılıkları dikkate alan Dolphin Bilgisayar Erişim firması, Dolphin Rehber adında yeni bir yazılım geliştirdi. Bu yazılım, bilgisayar kullanımını küçük adımlara bölüyor ve daha önce hiç bilgisayar kullanmamış ya da görmenin dışında başka engelleri de olan kullanıcılara bilgisayarı erişilebilir kılmayı amaçlıyor.

Dolphin Rehber, bilgisayar kullanmayı numaralara indiriyor. Bunu tıpkı telefon bankacılığı ya da konuşan ATM sistemi gibi düşünebilirsiniz. Ana menüde dokuz seçenek bulunuyor. Klavye üzerindeki tuşlara basarak ya da ok tuşlarıyla istediğiniz numarayı yani işlemi seçebilir, alt menülerini dinleyebilirsiniz. Email, yazılı belge oluşturma, internette gezinme, belge tarama ve okuma, film ve müzik gibi medya içeriklerine erişim ve oyun oynamak Dolphin Guide aracılığıyla yapabileceğiniz başlıca işlemler arasında yer alıyor. Yazılım, bilgisayar kullanımını basitleştirirken, işlevselliği göz ardı etmeyişiyle takdir topluyor. Dolphin firması programı 795 Dolar'dan satışa sunuyor.

Bence, yazılımın işlevselliğinin yanında, programın geliştirilme amacı da takdiri hak ediyor. Tüm görmeyenleri homojen bir grup olarak düşünmek büyük bir hatadır. Aralarında dahi denebilecek düzeyde bilgisayar kullanabilen hatta yazılımlar üreten kişiler olduğu gibi, daha önce hiç bilgisayar kullanmamış kişiler de olabilir. Dolphin firması bu çeşitliliğin farkına varmış ve bilgisayarı daha geniş bir kitle için erişilebilir hale getirmeye çalışmıştır. Böyle düşünen kişi ve firmaların artmasını, bu ve bunun gibi yazılım ve destek teknolojilerinin çoğalmasını diliyoruz.

Programın detaylı anlatımına, bu yazıyı hazırlarken yararlandığım Access World dergisinin ilgili bağlantısından

<http://www.afb.org/afbpres/pub.asp?DocID=aw160603>

Programın kendisine ise bu bağlantıdan

<http://www.yourdolphin.com/productdetail.asp?id=30>

ulaşabilirsiniz.

JAWS ile Yazım Yanlışlarını ve Dilbilgisi Hatalarını Tespit Etmek ve Düzeltmek

Deniz Aydemir Döke

daydemird@gmail.com

Artık ömrümüz bilgisayar başında geçiyor ve bilgisayarı daha yetkin kullanabilen körler daha çok hayatın içinde olabiliyor. Hayatın içinde elbet profesyonel kimliklerimizle de bulunuyoruz. Bir dilekçe yazmaktan rapor yazmaya, ödev yapmaktan iş başvurusu yapmaya kadar pek çok şey bilgisayarda yazabilmeyi gerektiriyor; ama bu yazdıklarımız ne kadar doğru? Ya da noktadan sonra boşluk verdik mi ya da açtığımız parantezi kapattık mı? Yaptığımız işin içeriği mükemmel bile olsa, bütün bu ufak tefek hatalar ortaya çıkardığımız ürünün değerini düşürüyor. Bu yazıda bildiğim kadarıyla bu hataları nasıl bulacağımızı ve nasıl düzelteceğimizi anlatacağım.

Bu anlatımda, işletim sistemi olarak Windows 7, kelime işlemci program olarak Microsoft Office Word 2010 ve ekran okuyucu olarak da JAWS 16 kullanıyorum.

Office Word programında yanlış yazılan kelimeleri tespit etmenin birden çok yolu var. Öncelikle yapmamız gereken şey, programın yazı dilini ayarlamaktır. Bunun için kontrol + a yaparak tüm metni seçmemiz gerekiyor. Sonra, alt tuşuyla menüyü açıp gözden geçir menüsünü bulup oradan da “dil” alt menüsünden yazım denetleme dilini ayarla denilen menüyü açıyoruz. Burada program için bulunan tüm diller yer alıyor. Bunların arasında ok tuşlarıyla ya da istediğimiz dilin baş harfine basarak dolaşabiliriz. İsteddiğimiz dili seçtikten sonra enter tuşuyla işlemimizi tamamlayabiliriz. Word programında hızlı ayarlar ayarlarında değişiklik yaparak, ekran okuyucu programımızın bize yanlış yazılan kelimeleri söylemesini sağlayabiliriz. Bunun için JAWS tuşu + v yaparak hızlı ayarlar “quick settings” menüsünü açıyoruz. Burada ok tuşlarıyla yazım yanlışlarını saptan “spelling error detection” seçeneğini bulup boşluk tuşuna basarak etkin hale getirmemiz gerekiyor. Bu değişikliği yaptığımızda, belgemizi yukarı aşağı ok tuşlarıyla satır satır okurken JAWS programı bize yazım yanlışını “Spelling error” diyecek; kelime kelime okuduğumuzda da yanlış yazılan kelimenin başında aynı şeyi söyleyecek. Kelimeyi seçip uygula tuşuna basınca bize kelimenin benzer yazılışlarını çıkartacak, yazmak istediğimiz kelimenin üstüne gelip enter tuşuna basmamız

düzeltilmek için yeterli olacaktır. Tabi kelimeyi ok tuşlarıyla inceleyip kendiniz de yazım yanlışını düzeltebilirsiniz.

Yanlış yazılan kelimeleri bulmanın bir başka yolu ise, JAWS tuşu + z tuşlarına basarak seri dolaşım tuşlarını etkinleştirmek “quick keys on”. Sonrasında m harfine bastığımızda imleç yanlış yazılan kelimelerin başına gidecek. Kelimenin başındayken yine JAWS tuşu + z basarak seri dolaşımdan çıkarak kelimeyi seçip uygulama tuşuna bastığımızda önerilen yazılışları görebiliriz.

Yanlış yazılan kelimeleri bulmanın üçüncü yolu ise JAWS tuşu +shift + l tuşlarına basmaktır. Bu şekilde yanlış yazılan kelimeler listelenir, ok tuşlarıyla kelimenin üzerine gelip enter tuşuna basarsak yanlış yazılan kelimenin başına gitmiş oluruz. Yine kelimeyi seçip uygulama tuşuna basarsak önerilen kelimeleri görebiliriz. Bazen yanlış yazdığımız kelimeler olduğu halde JAWS tuşu + shift + l tuşlarına bastığımızda JAWS bize yazım yanlışlığı yok diyebilir. Bu durumda JAWS tuşu ve z harfine basıp m tuşuyla kontrol etmek faydalı olabilir.

Yazım yanlışlarını bulduk ama cümleye büyük harfle başlamadığım oldu mu? Peki fazladan boşluk bıraktığım yerler var mı? Bunun kısa yolu başlat + alt +1 tuşlarına basmak. Bunu kontrol + home tuşlarıyla belgenizin başına gittikten sonra yapın, eğer belgenin ortalarında bir yerde bu tuş kombinasyonuna basarsanız belgenizde imlecin o anda olduğu yerden sonraki kısmını kontrol etmiş olursunuz. JAWS imlecinizi tutarsızlık bulunan yerin başına götürecektir ve size tutarsızlığın da ne olduğunu söyleyecek.

Bunların hepsini birden yapmanın bir yolu var mı diyorsunuz değil mi? Evet var, f7 tuşu bunların hepsini yapıyor. Yine belgenizin başına gidin ve f7 tuşuna basın, eğer yazım yanlışlığı varsa JAWS size sözlükte olmayan diyecek, tab tuşuna bastığımızda önerilen kelimeleri göreceksiniz. Eğer yazmak istediğiniz kelime önerilenlerin içinde varsa, o kelimenin üzerindeyken enter tuşuna basmanız yeterli olacak. Tab tuşuna basmaya devam ederseniz sözlüğe ekle, yok say, tümünü yok say gibi diğer seçenekleri de göreceksiniz. Siz bu sözcüklerle yazmak istediğinizi yapınca, Word size sıradaki yazım, imla ve ya dilbilgisi yanlışını ya da fazladan boşluk bırakılması gibi tutarsızlıkları gösterecek. Bu şekilde kontrol ettiğinizde yazı tipi değişikliği gibi tutarsızlıkları yakalayamazsınız, o nedenle başlat + alt+ 1 tuşlarıyla bu tip tutarsızlıkları da ayrıca kontrol etmek faydalı olabilir.

İngilizce Türkçe klavye arasında bocalayan birisi olarak, bu yazıyı yazarken de tüm bu kontrolleri yapıyorum. Umarım bu anlatılanlar size daha profesyonel belgeler oluşturmak konusunda yardımcı olur.

Uçsuz Bucaksız Deniz Kıyısında, Ormanlarda Yürümek

Mürşide Ciğerlioğlu

mursidecigerlioglu@gmail.com

Bazen ruhumuz kadar geniş olan yerlerde, sonsuz genişlikte, sonsuz boşlukta, sınırsız bir zaman aralığında, akıp gitmek, yürüyüp kaybolmak isteriz. Ne güzeldir o sonunu bilmediğin bir yerde, zaman kaygısı duymadan, canının istediği kadar gitme, başını alıp uzaklaşma duygusu. Burada tek durduran yorgunluk ya da artık ruhunun dinginliğe ulaştığını hissetmektir. Böyle yerlerde gitmek güzeldir ama her gidişin bir de dönüşü vardır. İşte o dönüş kaygısı ve korkusu, bir yerde arkanda bıraktığın dünyaya bir yandan zorunlu tutunmayı gerektiriyor.

Neden mi bahsediyorum? Eee yaz geldi biraz daha doğaya sokulma vakti. Çok bunaldığım zamanlarda, hep doğanın hasretini çekerim. Toprağa yatmayı hayal ederim mesela, yeşil içinde kaybolmayı veya deniz kenarında sonsuz yürüyüşler yapmayı... Sanki anne kucağı gibi şefkatli ve güvenilir gelir bana.

Kumsalda yatmak, denizin sesini dinlemek, kokusunu içime çekmek derin derin ve o denizden gelen esintiyi hissetmek varya işte o anlar, zamanın akışını durdurmak istediğim anlardandır

Otelden, evden kumsala gitmek, kumsaldan denize koşmak, kolay ve eğlencelidir. Amaa denizde yüzdük eğlendik, akıntının da etkisiyle çoğu zaman girdiğimiz yerden çıkmak mümkün olmamaktadır. Denizde çok eğlendik, yorulduk artık biraz dinlenme vakti. Üstelik ıslak mayo ve saçlarla denizden çıkınca iyicede üşüdük. Bir an evvel havlumuza sarılmak ve şezlongumuza uzanmak istiyoruz. Eğer kalabalık bir kumsaldaysanız ve birileri sizin görmediğinizi fark ettiyse tutup elinizden yerinize götürecektir. Ancak ideal olan bu değildir. Kumsal boş olabilir, dahası kimseden yardım almak istemeyebiliriz. Bu durumda ne yapılabilir? Eğer bir otel plajında ya da tesis olan bir plajda havuza veya denize giriyorsanız işiniz daha kolay. Çünkü buralarda ipuçları belirleme imkânı daha çoktur. Muhtemelen bu tesislerin, sürekli müzik yayını yapan kafeleri vardır. Konumunuzu bu sesin geldiği yere yakın bir yere gelecek şekilde ayarlayabilirsiniz. Yerinizi seçtiniz diyelim. Büyük bir kaya parçası yanı, elektrikli direğinin sağ tarafı falan gibi. Yer seçerken, sabit bir mekân seçmekte fayda vardır. Yerimizi belirledik, sıra geldi yerleşmeye. Ben böyle bir durumda diğer şezlonglarla karışmaması için terliğimi şezlongun ön sağ ayağına gelecek şekilde bir yere yerleştiririm ve terlikleri de birisi çarpıp yerini değiştirmesin diye şezlongun altına doğru

iterim. Terliklerimin üzerine de ayırıcı olması bakımından bastonumu ya da çantamı falan koyarım. Eğer az görüyorsanız, renklerden de faydalanabilirsiniz. Kumsala veya şezlongun rengine zıt bir takım eşyalar yerleştirmek yerinizi bulmak için kolaylık sağlayacaktır.

Bir de benim bir dönem kullandığım yöntemlerden biri, uzaktan kumanda ile kontrol edilebilen sesli cihazlar. Bu bir dönem valiz bulucu olarak satılıyordu. Cihazın kumandasına bastığınız zaman, ses ünitesinden bir sesli sinyal çıkıyor. Bu üniteyi kumsalda plaj çantanızın sapına, şemsiyenize takarak, kumandanızı da su geçirmez bir aparata koyarak üzerinizde taşırsanız, denizden çıktığınızda, kumandanızın tuşuna basarsanız sesin geldiği yöne doğru giderek yerinizi tespit edebilirsiniz. Bu yöntemin dezavantajı, belirttiğim cihazların pil ömrünün kısa olması, denizde veya havuza girerken su geçirmez bir aparat edinmek veya eğer kapalı bir yerde havuza giriyorsanız, sesin yankı yapması halinde sizi şaşırma ihtimalinin yüksek olmasıdır. Yine de fena bir yöntem değil. Ben son iki yıldır bu yöntemi su geçirmez aparatımı kaybettiğim için kullanamadım ama bu yaz eğer bir aparat bulabilirsem tekrar kullanmayı deneyeceğim. Bir de yukarıda kumsalda uzun uzun yürümeyi sevdiğimden bahsetmiştim. Sanıyorum geçen yıldı. Boş bir kumsalda akşam üzere yürümeyi çok arzuladım. Ama hiçbir hazırlığım yoktu. Düşündüm ne yapabilirim diye, aklıma adım saymak geldi. O gün, deniz kıyısında hayatımda ilk defa kullandığım adım sayma yöntemini kullanarak uzun uzun yürüdüm. İdeal bir yöntem değil tabii ama anlık bir çözüm. Çünkü o sırada insan hiçbir şey ile meşgul olmadan sadece ortamı yaşamak istiyor.

Bu yöntemler kişisel olarak benim bulduğum yöntemler. Muhtemelen başka görmeyenler de kendileri için başka yöntemler buluyorlardır.

Olması gereken, otellerin ve belediyelerin görme engelliler ve diğer engel gruplarının da ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde plajları düzenleyerek bu insanların stressiz bir tatil yapmalarına ortam hazırlamasıdır.

Peki neler mi yapılabilir? Hemen benim aklıma gelen birkaç şeyi burada sizlerle paylaşayım.

1. Tesislerde havuza, denize ve çevredeki kafe, tuvalet ve duş yerleri gibi yerlere giden klavuz izler döşenerek bu izler, sesli navigasyon ile veya başka sesli uyaracılar ile desteklenmelidir. Tesise giden görme engelli müşteriye bu sistemi kullanabileceği kumanda verilerek konaklama süresince bu yöntemden faydalanması sağlanabilir.
2. Şezlonglar, şemsiyeler numaralandırılarak, mesela sinema koltukları gibi belli bir sistemde dizilerek yerleşim sağlanmalı, tabii bu numaralandırma sistemi görme engellilerin de

faýdalanacağı biçimde sesli veya kabartma yazılı da olmalı. Böylece yerimizi kaybettiğimizde yardım almamız gerekse bile kullandığımız şezlong ve şemsiye numarasını söyleyerek daha kolay yardım almamız sağlanabilir.

3. Eğer sahil şeridi uzun bir yol ise, kıyıda belli mesafelerde örneğin her 50 metrede bir numaralandırılmış dubaların olması, benim gibi deniz kıyısında uzun yürüyüşler yapmasını seven kişiler için çok faydalı olacaktır. Ben bunu düşünürken, aklıma tekerlekli sandalye kullanan kişiler geldi. Sanıyorum onların içinde de sahilde uzun uzun gezinmek isteyen kişiler vardır. Sahil düzenlemelerinde bunlarda göz önünde bulundurulmalı.

4. Belirttiğim numaralandırma sistemleri, orman ve çöl gibi boş ve karışık alanlarda da özgürce yürüyüşler yapabilmek için işe yarayacaktır.

Bu güzel yaz günlerinde hepinize erişilebilir ve güzel tatiller dilerim.